

Mir Ali Shir

Mir 'Ali Shir. Muḥakamat al-lughatain [Judgement of the two languages]. Turk. text. With introduction, translation and notes by R. DEVEREUX. 1966. (xii, 47 p., ii, 39 Chagatay Turk. t.) ISBN 90 04 00446 7.

68

Ali Şir Nevai

E. J. BRILL

Mir 'Ali Shir. Muḥakamat al-lughatain [Judgement of the two languages]. Turk. text. With introduction, translation and notes by R. DEVEREUX. 1966. (xii, 47 p., ii, 39 Chagatay Turk. t.) ISBN 90 04 00446 7

Gld. 40.—

Muhakemetül-Lugateyn
Ali Şir Nevai

BOUVAT, L. Les "débats des deux langues," Muḥakamat ul-lughatein, de Mir 'Ali Shir Nevai [Storey, 789; PTF II, 329.] Journal asiatique, 9e série, 19 (1902), pp. 367-372.

07 SUBAT 1996

25686 MALOV, S. E. Mir Alisher Navoi v istorii tyurkskikh literatur i yazuikov Srednei i Tsentral'noi Azii. Bull. Acad. Sci., Ser. lit. ling 6 (1947), pp. 475-480

Ali Şir Nevai

25671 BOROVKOV, A. K. Alisher Navoi (k 500-letiyu so dnya rozhdeniya). (Ali-Cher-Navoi.) Sov. Vost. 1 (1940), pp. 107-111

Ali Şir Nevai

15886 DEVEREUX, ROBERT. "Judgment of two languages: Muḥakamat al-Lughatain by Mir 'Ali Shir Nawā'i: Introduction, translation and notes." Muslim World 54, no. 4 (O'64) 270-87.

1984 Yılı 13 OCAK 1996

Yüksek Lisans

Barutçu, F. Sema: "Ali Şir Nevai-Muhakemetül Lugateyn", Yüksek lisans tezi (Danışman: Doç. Dr. Mustafa CANPOLAT), 477 s. 2930 Anl Ü-Soz-Bil. Em-1984 Tiyatro A.D.

2929

Ali Şir Nevai

6548 DEVEREUX, R. Judgment of two languages. Muḥakamat al-Lughatain by Mir 'Ali Shir Nawā'i. Introduction, translation and notes. MW 54 (1964), pp. 270-287

Muhakemetül-Lugateyn

BOUVAT, L. Les "débats des deux langues," Muḥakamat ul-lughatein, de Mir 'Ali Shir Nevai [Storey, 789; PTF II, 329.] Journal asiatique, 9e série, 19 (1902), pp. 367-372.

Muhakemetül-Lugateyn
Ali Şir Nevai

196 HAZİRAN 1996

ALİ ŞİR NEVÂİ

Ali Şir Nevâî, 1441-1501.

Ali Şir Nevâî / [hazırlayan] Ağâh Sırrı Levend.
— Ankara : Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1965-1968.

4 v. : plates (part col.) ; 25 cm. — (Türk Dil Kurumu yayınlarından ; sayı 239, 244, 253)

Turkish; includes Jagataic and Persian works.
Contents: cilt 1. Hayatı, sanatı ve kişiliği — cilt 2. Divanlar: 4 Türkçe, 1 Farsça divan — cilt 3. Hamse: Hayrettü'l-Ebrar, Ferhad ü Şirin, Leyli vü Mecnun, Seb'a-i Seyyar, Sedd-i İskenderî — cilt 4. Divanlar ile hamse dışındaki eserler.

I. Levend, Ağâh Sırrı, 1894-
PL248.A386 1965

NE68-4391

DLC AzU CLSU CLU CU İnU MiEM NN OrPS U
WaU WU

Ali Şir Nevâî, 1441-1501

search under

Amîr 'Ali Şîr NavâT "Fânî".

Ali Şir Nevâî, 1441-1501.

(Divan)

Divân-i Amîr Nizâm al-Dîn 'Ali Şîr NavâT Fânî / bi-sa'y va ihtimâm-i Rukn al-Dîn Humâyûnfarrukh. — Châp-i I. — Teheran : Kitâbkhânah-i Ibn Sinâ, 1342 [1963]

7, 55, 233 p. : port. ; 24 cm.

Persian

I. Humâyûnfarrukh, Rukn al-Dîn. II. Title.
PK6451.A572A6 1963 nef 5-19811

70-268528

DLC Ciy CU ICU İnU MH MiU NN NNC TxU

Ali Şir Nevâî, 1441-1501.

(Majâlîs al-nafâ'is. Persian)

Majâlîs al-nafâ'is : dar tazkirah-i shu'arâ'-i qarn-i nuhum-i Hîjri / tâlîf-i Mir Nizâm al-Dîn 'Ali Şîr NavâT; bi-sa'y va ihtimâm-i 'Ali Aşghar Hikmat. — Teheran : Châpkhânah-i Bânk-i Millî-i Irân, 1323 [1945]

38, 471 p. ; 24 cm.

Added t.p.: The Majâlîs-un-nafâ'is, "Galaxy of poets," of Mir 'Ali Şîr Nava'; two 16th century Persian translations. Persian text translated from Jagataic; introd. in English.

I. Hikmat, 'Ali Aşghar. II. Title: The Majâlîs-un-nafâ'is. nef 5-20801

CLU CU İnU MH MiU NNC

Ali Şir Nevâî, 1441-1501.

(Muhakemet el-lûgateyn. Persian)

Muhâkamat al-lughatayn / tarjumah-'i Türkân Ganjah'î. — Teheran : Châpkhânah-i Firdawsî, 1327 [1948]

36 p. : ill.

Persian text translated from Jagataic.

I. Ganjah'î, Türkân. II. Title. nef 1-18403

MH

Ali Şir Nevâî, 1441-1501.

(Muhakemet el-lûgateyn. Turkish & Jagataic)

Muhâkemet-ül-lûgateyn : büyük şairin beşyüzüncü doğum yıldönümü dolayısıyla / şimdiki dile çeviren, İshak Refet İşıtman. — Ankara, 1941.

303 p. : col. port. ; 20 cm. — (T.D.K. (Yayın) ; seri C. II. 11 (i.e. 73))

Series no. supplied from Türk Dil Kurumu yayınları sıra listesi, 1932-1957.

The Jagataic text and the Turkish translation are both romanized.

Title may be also be romanized: Muhâkamat al-lughatayn. I. İşıtman, İshak Refet. II. Title: Muhâkamat al-lughatayn.

PL55.J3A418 1941

neg 1-18402

DLC İnU MH NjP

NE64-2111

YAYINLARI
MİLLÎ KÜTÜPHANE VE
MÜZEVİLERİNE
GÖNDERİLMİŞTİR

27 OCAK 1994

JUDGMENT OF TWO LANGUAGES

MUHAKAMAT AL-LUGHATAIN by MİR 'ALİ SHİR NAWĀ'Ī

Introduction, Translation and Notes *

(First Installment)

Mir 'Alī Shīr, known as Nawā'ī, was born on 9 February 1441 in the city of Herāt and there died, and was buried, on 3 January 1501. His family belonged to the Turkish court aristocracy of the day and he was by birth an *amīr* (or *beg*), hence the Mīr before his personal name. Nawā'ī, by which name he is as well known as by his true name, is a *nom de plume* with which he signed most of his numerous literary works.¹

In discussing Nawā'ī in one of his notable studies of Persian literature, Browne commented that "... he may without exaggeration be described as the Maecenas of his time and country."² The description is certainly appropriate as far as it goes, for Nawā'ī was famous as a patron of the arts and a mentor and supporter of literary talent of whatever nature. The description, however, fails to convey adequately the many interests and accomplishments of the versatile 'Alī Shīr. He was not only a patron of the arts but was himself a successful writer, both of verse and prose, being poet, historian, biographer, critic and essayist, as well as a talented painter, musician, composer, sculptor and chrysographist.

'Alī Shīr's artistic endeavors comprised only one aspect of his life. Equally important and illustrious was his career of statesman as a prominent member of the court of Sultān Ḥusayn, the Timūrid prince who ruled the flourishing state of Herāt from 1473 to 1506. Although 'Alī Shīr cared little for public life and power and would have foregone them happily to devote his time to contemplation and his artistic

* The writer is indebted to Constantine Diaglou and Ned Cohen for their assistance in translating, respectively, the Persian and Arabic passages which occur in the essay.

¹ For information on Nawā'ī personally and on his works, the following can profitably be consulted: M. Nikitsky, *Amīr Nizām al-Dīn 'Alī Shīr*, St. Petersburg, 1856; A. Belin, "Notice biographique et littéraire sur Mir 'Alī-Shīr-Nevā'ī," *Journal Asiatique*, February and April 1861, pp. 175-256 and 281-357; V. V. Barthold, *Four Studies on the History of Central Asia*. Translated from the Russian by V. and T. Minorsky. Vol. III: *Mir 'Alī Shīr*, Leiden, 1962; Tahir Shakir, *Türkistan millî mefkûresi ve 'Alī Şir Nevâî* (The National Ideal of Turkistan and 'Alī Shīr Nawā'ī), Berlin, 1939; A. Zeki Velidi Togan, "Emīr 'Alī Şir Nevâî, hayatı ve eserleri (Mir 'Alī Shīr Nawā'ī: His Life and works)," *Tasviri Efkâr*, 11, 15 and 23 February and 4 March 1941. Much information can also be found in any good study of Persian or Turkish literature, for example, E. G. Browne, *A History of Persian Literature Under the Tartar Dominion*, Cambridge, 1920, and E. J. W. Gibb, *A History of Ottoman Poetry*, 6 vols., London, 1900-1909.

² Browne, *op. cit.*, p. 505.

JUDGMENT OF TWO LANGUAGES

interests, he endured the heavy demands on his time out of friendship for, and a sense of loyalty to, Sultān Ḥusayn, his life-long friend and intimate. Yet his position was not without reward, for it enabled him to indulge his zeal for good works. Nawā'ī is reputed to have founded, restored and endowed no fewer than 370 mosques, schools, libraries, hospitals and other pious and charitable institutions in Khurāsān alone.

Well-educated, with a broad knowledge of Arabic and Persian literature, Nawā'ī was a bi-lingual craftsman, being adept in both Persian and Chagatai (or Eastern Turkish, the Turkic dialect then used in Herāt and the forerunner of modern Uzbek). Sultān Zahir al-Dīn Bābur (1483-1530), author of the celebrated *Bāburnāmah*, had high praise for Nawā'ī's Turkish romantic and lyric verse and quatrains, though he rated his prose style lower. Bābur felt that Nawā'ī's Persian poetry, which he wrote under the pen name of Fāni, was less successful, for though some verses were not bad, most were weak and poor.³

Bābur's judgment has been confirmed by history, for it is as a Turkish, not a Persian, poet that history records Nawā'ī. His greatest claim to fame, in fact, is that he, more than any other man, was responsible, through the influence of his writings, for raising Chagatai to the dignity of a literary language.

In Nawā'ī's day Turkish (i.e., Chagatai) and Persian flourished side by side in Transoxiana and bordering territories, as indeed they still do. Persian, being considered the more refined tongue, was used for law and administration and as the literary medium. Nawā'ī himself left many works written in that language. But he also wrote in Chagatai; and although the charge has sometimes been made that he was no more than a clever translator of Persian into Chagatai, he is today recognized as having been the creator of an original school of Chagatai poetry with its own peculiar inspirations and responses to the tastes of his day.

But his contribution went much deeper than that. He found Chagatai an unrefined language of tribesmen and he left it a language recognized and accepted as a suitable medium for literature. This contribution was not by happenstance. Nawā'ī was a strong Turkish patriot and nationalist, which sentiments expressed themselves as linguistic chauvinism. As he grew older Nawā'ī came to feel that real Turkish sovereignty would arrive only when Turkish (Chagatai) was used as the state language and when its literature was written in that idiom.⁴ Nawā'ī did not live to see his dream come true, but in

³ *Ibid.*, pp. 456 and 505.

⁴ Cf. H. F. Gönensay and N. S. Banarlı, *Başlangıçtan Tanzimata kadar Türk edebiyatı tarihi* (History of Turkish Literature from the Beginning to the Tanzimat), Istanbul, 1942, p. 117, and Olaf Caroc, *Soviet Empire. The Turks of Central Asia and Stalinism*, London, 1953, pp. 218-19.

The Muslim World, c. 54 (s. 4), s. 270-273
1964 (A. B. D.)

Not: Bu makale 270-287 sayfa ları arasındadır.

n. B. İler 7

198 EYLÜL 1991
MADDE YAYINLANDIKTAN
SONRA GELEN DÜKÜMAN

Ali Şir Nevâî, 217-221

DIYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI/86

PROF. DR. W. BARTHOLD

İSLÂM MEDENİYETİ TARİHİ

PROF. DR. M. FUAD KÖPRÜLÜ

Tarafından BAŞLANGIÇ'la İZAH ve DÜZELTMELER
Kısmı İlâve Edilmiştir.

Geniş İzah, Düzeltme ve İlâvelerle

ALTINCI BASIM

ARISAN Matbaacılık * 29 75 39 - 29 05 54 - ANKARA
1 9 8 4

216

İZAHLAR

çok sathîdir ve Barthold'un çok sert tenkidine uğramıştır. *İslâm Ansiklopedisi*'ne yine onun tarafından yazılan Timürleng ve Timürides maddeleri de çok sathîdir.

82. ULUĞ BEY VE ALİ KUŞCU

Bu mes'eleler hakkında, yukarıki notta gösterdiğimiz eserlerden istifade olunabilir. Onlara ilâve olarak, yine Barthold'un *Uluğ Bey ve Zamanı* adlı küçük kitabına da bakınız [B. Akdes Nîmet tarafından yapılan Türkçe tercümesi, 1930'da *Türkiyat Enstitüsü* tarafından bastırılmıştır]. Uluğ Bey hakkında *İslâm Ansiklopedisi*'nde L. Bouvat tarafından 1932'de yazılan mekalede, onun *As-tronomi*'deki mevki hakkında faydalı mâlûmat vardır.

83. HERAT'TA FİKİR VE SAN'AT İNKİŞAFI

Herat şehri, bilhassa Sultan Hüseyin Baykara'nın payitahtı olarak büyük ve haklı bir şöret kazanmıştır. Devrinin kıymetli bir Türk şâiri olan bu hükümdâr, Timur ailesine mensup prenslerin çoğu gibi, yüksek bir kültüre ve ince bir zevke sahipti; yazıdan, mûsikiden, resimden, hülâsa güzel san'atların her şûbesinden anlıyordu. İlim adamlarını, şâirleri, san'atkârları sevip himâye ediyor, büyük sûfilere karşı samimî bir hürmet gösteriyordu. En yüksek fikir ve san'at adamlarını, şâirleri, mûsikîşinasları, hânen-deleri, sâzendeleri meclisinde topluyordu. Büyük bir debdebe ve eğlence içinde geçen bu meclisler, onun ölümünden sonra da, Orta-Asya, İran ve Osmanlı memleketlerinde pek meşhurdu. Namuna Türkçe ve Farsça birçok eserler yazılmış olması, fikrî yüksekliğine bir delildir. Mîrhond, Devletşah, Emîr Süheylî gibi İran edebiyatının *Türk* neslinden olan birçok büyük şahsiyetleri, dâima onun himâyesini görmüşlerdir. Bâbü'rün derin bir hürmetle bahsettiği bu hükümdâr, en ziyade, büyük İran şâiri Câmî'ye ve çocukluk arkadaşı Ali-Şîr Nevâî'ye karşı hürmet ve sevgi gösteriyordu. Şimdiye kadar hiç bilinmiyen küçük bir risâlesinde Nevâî'ye karşı nasıl muhabbet beslediğini anlatmaktadır [Bu risâle husûsî kütüphânemizdedir].

İZAHLAR

217

Herat sarayı onun zamanında İstanbul'daki Osmanlı sarayıyla ve Osmanlı şâir ve âlimleriyle sıkı medenî münasebetlerde bulunmakta idi [Bu devirde *Herat* hakkında Barthold'un aşağıda bahsettiğimiz *Mîr Ali-Şîr ve Siyâsî Hayatı* adlı mühim mekalesinde mâlûmat vardır. L. Bouvat'ın *Timurîler medeniyeti* hakkındaki eserinde verilen izahat değersizdir. Avrupa'da ve İstanbul'da muhtelif yazmaları bulunan *Hüseyin Baykara Divânı*'nın 1926'da *Bakî*'daki tab'î çok fenadır]. Nevâî ve Câmî de dâhil olmak üzere, bütün muâsırlarının saygı ve sevgisini kazanan bu hükümdârın fikrî faaliyeti tedkika muhtaç olduğu gibi, onun devrindeki *Herat*'ın bir ilim ve san'at merkezi olarak tavsifi de —Barthold'un kıymetli tedkikına rağmen—hênüz yapılmış sayılamaz [*Herat* şehrinin tarihi hakkında Barthold'un *İran'ın Tarihi Coğrafyası* (Rusça) adlı mühim eserinde de mâlûmat vardır; biz bu hususta Tâlibzâde'nin Farsça tercümesinden faydalandık. *İslâm Ansiklopedisi*'nde, 1916'da M. Longworth Dames tarafından yazılan *Herat* maddesi çok sathîdir]. Bu şehrin ve Hüseyin Baykara devrinin İslâm minyatürcülüğünün, inkişafındaki rolü de çok mühimdir.

84. ALİ-ŞİR NEVÂİ

Asırlarca Türk dünyasının her köşesinde eserleri okunan, sevilen, taklit edilen Ali-Şîr Nevâî (1440/41-1501)'nin, Türk medeniyeti tarihinde tuttuğu yer, çok büyüktür. Osmanlı İmparatorluğunun kültür merkezlerinde, Akkoyunlular'ın ve sonra Safevîler'in, Hindistan'daki Timurîler'in saraylarında, Orta-Asya, Kırım, Volga boyları Türkleri arasında asırlarca yaşayan bu şâir, *Türkçe*'nin *Farsça*'dan üstün olduğunu isbat için, bu iki dilin mukayesesi hakkında *Muhâkeme't-ül-Lûgateyn* adlı bir de eser yazmıştı. Divanlarından, mesnevî tarzında manzûm romanlarından başka, *tarih'e*, *edebiyat'a*, *ahlâk ve siyâset'e*, *tasavvuf'a* âit birçok eserler ve tercümele de bırakan bu büyük adamın edebî şahsiyeti, hênüz lâyıkıyla tedkik edilmiş değildir. Barthold, onun İran edebiyatını *taklit*'ten kurtulmadığını iddia etmekle beraber, yalnız bir mukallit olmakla kalmadığını da itiraf ediyor; hâlbuki, geniş, fakat çok sathî bilgisi kendisini dâimâ yanlış neticelere götüren E. Blochet, bir